

BD-Jaardag op Landgoed Thedinghsweert

Aardbeien van vrije grond

Werken aan initiatieven stond centraal op de gezamenlijke Jaardag van de BD-Vereniging en BD-Grondbeheer op 15 juni op Landgoed Thedinghsweert. Eén initiatief leverde een zeer concreet resultaat op: ter plekke hebben de 90 deelnemers 1763,75 euro geschonken, waarmee Grondbeheer 294 m² grond kon vrijkopen voor BD-tuinderij De Kromme Lepel. *Tekst: Ellen Winkel / Foto's: Rinske Bijl*

Aardbeien van 'vrije grond' hoeven niet duur te zijn. Symbolisch mochten de bezoekers van de BD-Jaardag pas goedkope aardbeien afkomstig van De Kromme Lepel kopen, nadat honderd vierkante meter was 'vrijgekocht'. Deze wervingsactie was een voorproefje van de campagne die 29 september met een picknickfeest van start gaat op De Kromme Lepel (zie pag. 33). Via crowdfunding wil Grondbeheer heel veel mensen bereiken die een kleine bijdrage leveren door bijvoorbeeld de grond onder hun picknickkleed vrij te kopen à 6 euro per vierkante meter. Een ander nieuw initiatief van Grondbeheer is de oprichting van De Nieuwe Rentmeester. Deze stichting wil sneller kunnen opereren dan Grondbeheer, dat uitsluitend met schenkgeld werkt. Buurman's land is immers maar één keer te

koop. De Nieuwe Rentmeester koopt grond met geleend geld. Wie geld wil uitlenen kan terecht bij info@denieuwerentmeester.nl. De leden van de BD-Vereniging stemden in met het jaarverslag (zie DP2013-2) en met de nieuwe voorzitter die door het bestuur was voorgedragen: Piet van Ijzendoorn. Dertig jaar geleden nam Piet het initiatief Zonnehoeve, een BD-melkveehouderij in de pas drooggelegde Flevopolder bij Zeewolde. Ondertussen is de boerderij uitgegroeid tot een groot, multifunctioneel bedrijf dat door acht ondernemers wordt gerund en dat onder andere via zorg, educatie, natuurbéheer en direct klantencontact een belangrijke maatschappelijke rol vervult. Deze rijke ervaring neemt hij mee in zijn taak als voor

>> Lees verder op pagina 10

Imkers Jan Brilleman (foto) en Jos Willemse geven uitleg bij de 13 volken van de Odin-imkerij op Thedinghsweert. 'Misschien is het leuk', is een tip uit de groep, 'om in de winter bij elkaar te komen met de mensen van alle boerderijen waar bijen van de Odin-imkerij staan. Dat past bij het beeld van uitademen – uitzwermen – in de zomer en inademen – naar binnen keren – in de winter.'

Woonvereniging Thedingsweert bewoont de historische gebouwen op het landgoed. Bewoner Ellen Winkel laat tijdens de rondleiding de 33 jaar oude flowforms zien. Ze beginnen her en der af te brokkelen. 'Ik wil wel een flowform adopteren als jullie ze gaan renoveren', klinkt het spontaan uit de groep.

'Hoe verder van de kantine, hoe meer onkruid', vertelt Gerard Brinks (links) van Zorgboerderij Thedingsweert. 'Onze cliënten blijven het liefst dicht bij de kof-fie.' Een tip uit de groep (tweede van links): 'Wij hadden vroeger een lorry op het land, een kar op rails. Heel leuk om daar met zijn allen op te zitten. Met zo'n lorry wil iedereen het liefst op het meest veraf gelegen perceel werken!'

Een groepje denkt mee met het initiatief van Ronnie Horstman (tweede van links) om op Kraaybeekerhof een nieuwe jaaropleiding te starten over BD-landbouw en voeding. 'Een brainstorm met mensen uit het vakgebied kan bijdragen aan de kwaliteit', tipt iemand. Er worden ideeën voor een naam genoemd: 'Licht op voeding' of 'Beknopt BD'

>> *Vervolg van pagina 8*

zitter van de BD-Vereniging.

Voor Jola Meijer, Adrie Maas en Willem Bonger was er warm applaus: zij oogstten veel waardering voor de manier waarop zij ruim tien jaar, bevlogen en betrokken, het werk

voor de preparatengroep hebben gedaan (zie p. 20).

Het plenaire vergaderdeel van deze Jaardag duurde slechts een uur. De groep mocht vervolgens kiezen tussen rondleidingen bij Zorgboerderij Thedingsweert, bij de Odin-

imkerij en bij Woonvereniging Thedingsweert. Tijdens deze rondgang konden de deelnemers tips geven als reactie op het verhaal van de rondleider. 's Middags is in kleine groepjes gewerkt aan het op de rails zetten van tal van initiatieven. ☺

(Foto: Olav Kaspers)

Officier Jan Diek

Jan Diek van Mansvelt heeft talrijke initiatieven genomen om de BD-landbouw tot bloei te brengen. De officiersmedaille die hij dit jaar kreeg opgespeld, is dan ook zeer verdiend. Zelf voegt hij er deze woorden aan toe: "Via deze weg wil ik graag aan jullie allen, leden van de BD Vereniging en het Demeter circuit, laten weten, dat ik mijn Koninklijke Onderscheiding als Officier in

de Orde van Oranje Nassau vooral aan jullie onophoudelijke pionierswerk te danken heb. Tijdens de Jaarvergadering, waarin mijn onderscheiding door Luc zo vriendelijk genoemd werd, vond ik niet de woorden om het zo te zeggen. Dus doe ik het nu op deze manier."

"Die dank geldt vooral de boeren en tuinders, akkerbouwers, veetelers, gemengd en

noem maar op, met en zonder verwerking op het bedrijf, met of zonder zorg, groot-schalig zowel als kleinschalig, een-boers of meer-boers, vrouwen en mannen. Die dank geldt ook de voorlichters, coaches, de preparatenmakers, de verwerkingsbedrijven, de kleine en grote handelaren, de vervoerders, de winkeliers en – allerbelangrijkst – de consumenten. En dan natuurlijk ook de onderzoekers, zowel die van eigen werk als die met eigen onderzoeksinstituten en, niet te vergeten, die van het Louis Bolk Instituut. Mijn dank geldt ook alle overeenkomstige BD-actoren in het buitenland, met de Landbouw Sectie in Dornach als inspirerend coördinatiepunt."

"Zonder het vele, moedige en trouwe grensoverschrijdende ontwikkelingswerk van jullie had ik niets kunnen doen, niet als docent, noch als onderzoeker, en ook niet als bestuurder, nationaal noch internationaal. Ook de samenwerking met verwante organisaties, zoals die in het kader van de IFOAM, was onmogelijk geweest zonder een ruimhartige BD-Vereniging met een open gezicht en een sterke identiteit. Kern van dit bericht aan jullie: zie mijn maatschappelijke erkenning zeker ook als een erkenning van jullie werk, vroeger en nu, en voor de toekomst."

De bestuursvergadering van de BD-Vereniging

Ontdekkend samenwerken

Albert de Vries (links op de foto) was zes jaar voorzitter van de BD-Vereniging. Bij de Algemene Ledenvergadering op 15 juni nam hij afscheid van het bestuur en droeg hij de hamer over aan Piet van IJendoorn. Luc Ambagts karakteriseert Alberts vernieuwende werkwijze: over wat je wil maar nog niet weet. *Tekst: Luc Ambagts / Foto: Rinske Bijl*

Het is avond, tien over negen. We hebben nog twintig minuten de tijd en nog drie punten op de agenda. Voorzitter Albert de Vries vraagt wat we nog aan zullen pakken. Bestuurslid Ruud Hendriks, de inbrenger van de laatste twee punten geeft aan eventueel wel te kunnen wachten tot de volgende vergadering: "Het lijkt me goed als Piet zijn punt kan bespreken."

Piet van IJendoorn is voor een eerste kennismaking uitgenodigd deel te nemen aan de vergadering. 'Kennismaken met het bestuur' betekent dat je mee komt werken. Natuurlijk

hebben we al eerder kennismemaakt - kletsend tijdens de voorafgaande maaltijd - en zijn we de vergadering begonnen met een voorstelrondje. Maar je leert elkaar echt kennen in het werk. En daar zijn we nu ruim twee uur energiek en enthousiast mee bezig.

"Het meeste is er al wel over gezegd", is Piet zijn eerste opmerking. Dat is verrassend. Bij zijn onderwerp, de mestwetgeving voor de biologische landbouw, verwacht je lange discussies en veel geargumenteer. Piet vertelt over dat getouwtrek en gekonkel tussen hen die de normen zo soepel mogelijk wil-

len houden en degenen die biologisch écht biologisch willen maken. "Of je nu 30% of 40% gangbare mest toestaat, je hoort alleen maar chemisch denken. Het besef dat je met de mest de bodem voedt om een levende bodem te krijgen, dat dat bodemvruchtbaarheid is, dat moet je maar steeds weer vertellen en laten zien, tot het kwartje valt. Dus dat ga ik daar doen." Piet is klaar. Hij weet wat hij naar de Biohuis-discussie mee zal nemen.

In de werkbijeenkomsten die de bestuursvergaderingen zijn, is bij elk punt van te voren duidelijk wie de inbrenger is en wat hij/zij in de vergadering met het punt wil: advies vragen, afstemmen, informatie geven of verzamelen, of oefenen. Daardoor bereiken we dat we niet 'over de dingen praten', maar 'eraan werken'. We ontdekken wat je vanuit de biologisch-dynamische landbouw als geesteswetenschappelijke ervaring in kunt brengen om met een vraagstuk verder te komen. Dat vormt de rode draad in deze gesprekken. Het

zorgt voor een samenhang tussen de onderwerpen waardoor het lukt een ingewikkeld punt binnen tien minuten af te handelen. Het resultaat is dat de inbrenger zich geïnspireerd, gesterkt en gesteund weet! Hij kan er mee verder.

GOH!

Albert de Vries heeft met het bestuur deze werkwijze ontwikkeld. Hij is nu zes jaar voorzitter geweest en geeft de hamer over. De werkwijze is zover uitgekristalliseerd, dat iedereen die overal, aan de hand van werkbladen, kan toepassen. Een project van Albert op zorginstelling OlmenEs over besluitvaardigheid op de werkvloer en zijn werk als interim-leidinggevende op zorgboerderij De Wederkerigheid droegen daaraan bij. De 'vergadering als werkplaats' is een thema in het boek dat hij samen met organisatieadviseur Thijs Schiphorst heeft geschreven: 'GOH!' Onbegrepen gedrag Bron van creativiteit. Naast het vergaderen - het ontdekkend samenwerken - behandelt het boek drie methodes om aan te sluiten op de ander: reflecterend benoemen over de gelukke onverwachte handeling; inlevend waarnemen over het vinden van de wilsrichting, de kwaliteit van de ander; en ontwerpend verkennen over het formuleren van een werkzame visie. Daarnaast komt het verbindend, wekkend en sturend leidinggeven aan bod. De context is ontleend aan het werken met mensen met autisme. De voorbeelden en werkwijzen laten zich naar veel gebieden vertalen. De vertaling naar de biologisch-dynamische landbouw is in de afgelopen jaren zichtbaar geweest in de manier waarop we bij bedrijfs-

De BD-Vereniging wil inspireren en wil geen regels voorschrijven

bezoeken de activiteiten hebben gekarakteriseerd. Deelnemers aan de werkplaatsen voor BD-landbouw, de GoodFoodMarch of de Boergondische maaltijden kunnen daar over meepraten. Dit onderzoek naar de karakteristieke werkzaamheid van de bedrijfs-individualiteit vormt een aanzet om tot een concreet begrip van die bedrijfsindividualiteit te komen. Het is een onderzoek naar de wil van het bedrijf en hoe je daar met je eigen wil op aan kunt sluiten. Niet in het algemeen, maar specifiek op jouw eigen plek. Het biedt kansen om naast het planmatig, opgelegde werken ruimte te scheppen voor het leven zelf, voor dat wat bij jouw bedrijf wil en kan ontstaan.

'Ja' zeggen

Albert en Thijs schrijven daarover: 'Over een vrije wil beschikken betekent ons inziens dat je op het moment ingaat op het gegeven dat zich aandient, zonder vooraf te weten waar je uitkomt. ... Door inlevend waar te nemen, reflecterend te benoemen en ontwerpend te verkennen kun je jezelf voorbereiden om vrij te handelen, je vrije wil in te zetten. Je leert jezelf om in toekomstige situaties wakker te

zijn. Anders gezegd, om vanuit 'tegenwoordigheid van geest' te handelen.' Een belangrijk hoofdstuk in het boek gaat over het 'Ja zeggen'. Het overkomt mij zelf in deze bestuursvergadering. Ik heb een soort ingebouwde allergie voor regelingen. Vanuit de vrijheid van de individuele boer ligt het ook minder voor de hand je daar als BD-Vereniging mee bezig te houden. Had ik dat ingebracht (nee-zeggen tegen het punt van Piet), dan was er ongetwijfeld tijd verloren met 'getouwtrek' of we 'de mestwetgeving' wel of niet zouden behandelen. In plaats daarvan hebben we een heel effectief gesprek over wat Piet wil: duidelijk maken dat je met anders denken over bemesting een betere bodemvruchtbaarheid krijgt. Dat gesprek maakt voor mij nog eens duidelijk dat de BD-Vereniging wil inspireren in plaats van voorschrijven. Het gesprek dat ik liever niet wilde (maar waar ik ja tegen zeg) levert ook mij wat op.

Stilzetten

Het inlevend waarnemen, reflecterend benoemen en ontwerpend verkennen zijn werkwijzen die vragen om een pas op de plaats te maken. In dat stil zetten en kijken wat je voor je hebt, ontdek je wat je eigenlijk aan het doen bent, maar wat je nog niet wist, nog niet begreep. Die pas op de plaats maak ik nu zelf. Ik kijk even terug naar het schrijven van dit artikel. Ik had vooraf het idee dat ik wilde beschrijven waarom het zo belangrijk is om vanuit die wil te werken, met daarbij allerlei achtergronden hoe Albert tot die methode gekomen is, als een hommage aan Albert in de vorm van een wetenschap-

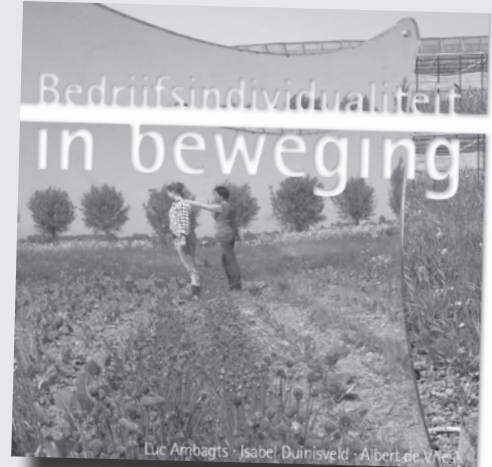
pelijke verantwoording, als iets wat mensen kan overtuigen waarom je het zo aan moet pakken. Het leek me een waardig en verdiend afscheid. Ik had er een voorstelling van hoe dat op papier eruit zou zien maar het lukte me niet dat op te schrijven. In plaats daarvan heb ik de bestuursvergadering als effect van Alberts inbreng beschreven. Een inbreng die hij op bescheiden en tegelijkertijd vasthoudende manier levert. Ik heb mijn voorstelling over hoe het eruit moet zien (het bejubelde portret) los kunnen laten en opgepakt wat op mijn pad kwam (de bestuursvergadering). Nu is het artikel een schets waarin de voorzitter nauwelijks voorkomt, en wat daarmee een passender portret van die voorzitter is: het effect van zijn initiatief.

O ja, en de vergadering was nog niet klaar. Een van de punten van Ruud hebben we ook nog besproken: Future-farmers. Ruud heeft ons geïnformeerd over dit initiatief van twee filmmakers. Zijn tweede punt, de juridische vormen vereniging en stichting in relatie tot BD-Vereniging en Stichting Demeter schuiven we door naar een volgende keer. "Dat wil ik nog wel eens driegeleed doordenken", zegt Ruud. En in de afsluitende terugblik op de vergadering - daar zetten we het vergaderen zelf even stil - zei Piet dat hij het waardeert zo vrijuit met elkaar te kunnen praten, zonder blad voor de mond of dubbele agenda's. "We hebben lekker vergaderd", zei iemand na afloop. "Nee, we hebben niet vergaderd, we hebben gewerkt", reageerde iemand anders. "Ja, dat bedoel ik, dat is écht vergaderen, het levert wat op."

Voorzitter, bedankt! 🙏

Bedrijfsindividualiteit in beweging

Bij deze Dynamisch Perspectief is een extra uitgave gevoegd: **'Bedrijfsindividualiteit in Beweging'**. Albert de Vries doet daarin samen met Luc Ambagts en Isabel Duiniseveld verslag van het werken met bedrijfsindividualiteit tijdens de werkplaatsen voor BD-Landbouw, de GoodFoodMarch en de Boergondische maaltijden. De twintig bedrijfsimpressies hierin zijn voorzien van korte toelichtingen over de werkwijze. De uitgave is ook te bestellen via de website bdvereniging.nl bij 'publicaties' (€ 4,95 inclusief verzenden).

* Vanaf september organiseert de BD-Vereniging maandelijks een rondleiding op een bedrijf in Nederland of België met het thema bedrijfsindividualiteit. Kijk voor data en plaatsen op de website.

Albert de Vries, Thijs Schiphorst,
'GOH!'
Onbegrepen gedrag
Bron van creativiteit,
Academie voor Ervarend Leren,
ISBN 978-90-79185-00-9,
108 pag., € 16,20.

Te bestellen (in Nederland portovrij)
via www.academievoorervarendleren.nl

Albert de Vries
Thijs Schiphorst
'goh!'

Onbegrepen
gedrag

Bron van
creativiteit

Academie voor Ervarend Leren, Arnhem

BD-project in Colombia 'Dit is een culturele opgave'

Reinhild Schlooss en Ingo Mordhorst hebben een droom: midden tussen eindeloze vlaktes met suikerriet in Colombia zijn ze neergestreken om een BD-boerderij op te bouwen. Hun initiatief raakte bij Albert de Vries een snaar.

Tekst: Ellen Winkel / Foto's: Reinhild Schlooss en Ingo Mordhorst

November 2012

Tijdens een bijeenkomst in november vorig jaar van de *Vertreterkreis* (een groep van vertegenwoordigers van BD-landbouw uit allerlei landen die de jaarlijkse landbouwconferentie in Dornach voorbereidt), bogen de deelnemers zich in groepjes over de vraag hoe je elkaar internationaal kunt steunen. Albert de Vries zat bij Reinhild Schlooss in het groepje. "Zo'n gesprek wordt snel abstract", vertelt Albert, "maar ik wilde het concreet maken. Ik zat aan tafel met iemand die over een week naar Colombia zou vertrekken. Logisch dus om haar te vragen

wat zij nodig had." Reinhild bleek het gevoel te hebben er alleen voor te staan. Ze zocht naar manieren om hun project met anderen te verbinden. Wegens geldgebrek was het zelfs moeilijk om de ontmoetingsplek bij uitstek – de jaarlijkse conferentie in Dornach – bij te wonen. Albert bood vervolgens aan, dat de Nederlandse BD-Vereniging hen daarbij financieel kon ondersteunen.

Februari 2013

Ik ontmoet Reinhild en Ingo tijdens deze conferentie in Dornach. Bij de lunch vertellen ze hoe het hen vergaat bij de opbouw

van hun bedrijf. De oprichter van de vrijschool in de stad Cali, tevens eigenaar van honderd hectare suikerriet, heeft hun zestien hectare ter beschikking gesteld voor een boerderij vlakbij de heilpedagogische afdeling van de school.

Ingo is in Colombia opgegroeid en is dertig jaar boer geweest op BD-bedrijven in Duitsland. Hij heeft ook een aanstelling van twee dagen in de week gekregen op de suikerplantage, want de eigenaar wil die deels naar biologisch-dynamisch omschakelen. Het project is voor hem een aantrekkelijke uitdaging. Voor Reinhild echter, die ervaring heeft in de tuinbouw, was het een heel moeilijk besluit om de stap naar een onbekend continent te zetten. "De hele regio staat vol suikerriet, het is een eindeloze vlakte", vertelt ze. "Vanuit een vliegtuigje wordt Roundup (glyfosaat) gespoten tegen onkruid. Mensen wonen er niet meer, ze zijn

is dood. We willen hier leven terugbrengen, zowel in de bodem (het bodemleven) als in de regio (dat er weer mensen kunnen leven). Dit is meer dan alleen een bedrijf opstarten. Het is een culturele opgave."

Een groot probleem is, dat er bij de grond geen bedrijfsgebouwen zijn. Ze wonen een uur rijden verderop. Van het geld dat ze bij hun afscheidsfeest in Duitsland kregen om een koe te kopen, hebben ze een auto gekocht. Ze hebben wel drie koeien in bruikleen gekregen en mogen de helft van de melk en de kalveren houden. Helaas kwamen er alleen stierkalfjes.

Hun land grenst aan een rivier en er staan enkele bomen. Vanwege de brandende zon groeit gras alleen in de schaduw. In de weide hebben ze struiken en bomen geplant. Kool groeit in de schaduw van zonnebloemen, sla staat tussen de maïs. Maar een evenwichtig ecosysteem is er niet. Vogels die rupsen op-

men. Ze hebben de irrigatiebuizen uit de grond gegraven, het dak boven de tomaten afgebroken en de vier landarbeiders naar huis gestuurd. Ze verhuizen met hun project naar de stad Cali. Voorlopig kunnen ze in een huis terecht, waar ook ruimte is om werkplaatsen in te richten voor de heilpedagogische scholieren. Ze krijgen de beschikking over een tuin en hopen dat ze meer land kunnen pachten in de buurt.

De inspanningen voor de boerderij waren, ook financieel, niet meer op te brengen. Ook de reistijd die de scholieren moesten maken – dagelijks vier tot zes uur in de bus vanaf Cali – was problematisch. 'Een pijnlijk afscheid', schrijven ze, maar ze verheugen zich op de nieuwe mogelijkheden en zijn vol goede moed.

Albert de Vries ziet de voordelen van deze verrassende stap. "Heel moedig dat ze hun boeltje hebben opgepakt. Ik denk dat hun

verdreven. Overdag worden ze met busjes aangevoerd om op de plantages te werken. Na de oogst wordt het riet verbrand. Dan dwarrelt overal as neer."

Ook op het stuk waar ze nu sinds drie jaar groentes verbouwen, heeft meer dan twintig jaar suikerriet gestaan. Ingo: "De bodem

eten, ontbreken. "Van de ene op de andere dag kunnen rupsen of andere plaaginsecten een gewas vernietigen", verzucht Reinhild.

Mei 2013

Halverwege mei sturen Reinhild en Ingo een rondzendmail. Ze hebben een besluit geno-

persoonlijke initiatief nu gaat landen. Op de boerderij lukte het niet om de heilpedagogische afdeling en de landbouw met elkaar te verbinden. Dat komt nu bij elkaar."

Hoe het verder zal gaan? Daar komen we later in een Dynamisch Perspectief op terug.

